

УДК 347.191.1

**ПОВНІ ТОВАРИСТВА ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

**COMPLETE PARTNERSHIPS ACCORDING
TO THE LEGISLATION OF UKRAINE AND SOME EUROPEAN
COUNTRIES: COMPARATIVE ANALYSIS**

Бігняк О.В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри права інтелектуальної власності

та корпоративного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

У статті на основі аналізу чинних нормативно-правових актів і практики їх застосування здійснено загальнотеоретичну характеристику правового статусу повних товариств за законодавством України. Проаналізовано нормативно-правову базу щодо повних товариств деяких європейських країн. За результатами дослідження висловлено авторську позицію щодо вдосконалення чинного законодавства України в цій сфері.

Ключові слова: засновницький договір, повне товариство, учасник, юридична особа, господарське товариство.

Досвід європейських країн та світова практика в аспекті застосування корпоративного права мають бути досліджені й використані для розвитку національного корпоративного законодавства. Особливої актуальності набувають питання узгодження чинного законодавства України із законодавством Європейського Союзу (далі – ЄС) та запозичення європейського досвіду в питаннях захисту корпоративних прав.

Варто зазначити, що науковий доробок у сфері порівняльно-правового аналізу корпоративних прав не є надто великим. Зокрема, дослідження правового регулювання корпоративних відносин в аспекті порівняльно-правового аналізу права ЄС, Велико-

британії та України було виконано О.Р. Кібенко в 2006 р. [1]. Окремі теоретичні пошуки наявні в працях М.Л. Белкіна стосовно правової позиції Європейського суду з прав людини в аспекті захисту майнових прав акціонерів [2, с. 2] тощо. Окремо варто згадати працю І.С. Яценко «Корпоративне право Республіки Польща (основні положення)», яка вийшла друком у 2008 р. [3, с. 156].

Однак комплексного аналізу захисту корпоративних прав з урахуванням європейського досвіду не проводилося. Оскільки від виду товариств залежить модель захисту корпоративних прав, особливого значення набуває порівняльний аналіз тих організаційно-правових форм підпри-

ємницької діяльності, які склалися й успішно функціонують у країнах ЄС. Окремого розгляду потребує такий вид товариств, як повне товариство, що має своєрідний статус. Цей вид товариств веде свою історію з римського права та є найбільш старою формою товариства. Загалом римському праву були відомі дві форми юридичних спілок, створюваних для спільної мети, – корпоративна установа (*universitas*) та товариство (*societas*). Установі надавався статус ідеальної або юридичної особи, яка й вважалася суб'єктом юридичних прав та обов'язків незалежно від окремих фізичних осіб, що входили до її складу. Управління діяльністю корпорації здійснювалося не колективною волею її членів, а спеціально створеним органом управління. Майно корпорації ніхто не міг вважати своїм у жодній частині [4, с. 118]. Товариство є договірною конструкцією, ця спілка складається з окремих членів, не маючи статусу юридичної особи. Управління в цьому разі здійснювалося не інакше, як колективною волею членів, між якими відбувалося спілкування з приводу майна, яке складало їхню сукупну приналежність у складі товариства.

Аналіз нормативного регулювання діяльності зазначеного виду товариств дає змогу говорити про їх спільні й відмінні риси залежно від типу правової системи, законодавство якої в цій сфері досліджується. Для аналізу співвідношення положень стосовно повних товариств необхідно розглянути основні положення про повні товариства в деяких країнах континентальної та загальної правових систем з урахуванням імплементації приписів ЄС у національне законодавство.

Види товариств у законодавстві Німеччини регулюються нормами

цивільного й торговельного права. При цьому і цивільне, і торговельне право є проявом дуалізму приватного права на рівні системи права Німеччини. Торговельний кодекс Німеччини є спеціальним законодавством приватного права щодо загального Цивільного кодексу Німеччини. Це означає, що норми торговельного законодавства мають розглядатись у сукупності з положеннями цивільного права. Положення цивільного права застосовуються в разі відсутності спеціальних приписів торговельного права [5].

Товариство цивільного права, яке є найбільш поширеною формою персонального (особового) товариства, регулюється нормами Цивільного кодексу Німеччини. Учасники такого товариства спільно приймають рішення та несуть повну солідарну відповідальність за результати підприємницької діяльності. Між учасниками укладається договір, до форми якого законодавство не висуває жодних умов. Хоча рекомендується укладати його в письмовій формі. Основними рисами товариства цивільного права є те, що воно створюється декількома особами для спільної визначеної мети без створення юридичної особи; воно не є суб'єктом підприємницького права [6, с. 43].

Створення й діяльність повного товариства регулюється нормами торговельного права. Воно має статус комерсанта, у разі відповідності визначеним параметрам може вноситься у торговельний реєстр та займається одним із видів торговельної діяльності, зазначеним у Торговельному кодексі Німеччини.

Повне товариство згідно з німецьким законодавством створюється з метою ведення комерційної діяль-

ності під загальним фірмовим найменуванням та вважається повним у разі, якщо відповідальність кожного з його учасників перед кредиторами не є обмеженою. Таке товариство вважається юридично самостійним, воно під власним фірмовим найменуванням набуває прав та обов'язків, може від власного імені виступати позивачем і відповідачем у суді. Водночас воно не є юридичною особою, що наділена правоздатністю [5].

Крім того, закон автоматично при своєю статус комерсанта важливим торговельним товариствам: повному товариству, командитному товариству, товариству з обмеженою відповідальністю, акціонерному товариству, командитному товариству на акціях і європейському економічному об'єднанню інтересів (EWIV).

Аналогом повного товариства у Великій Британії є така організаційно-правова форма ведення комерційної діяльності, як партнерство (Partnership), яка являє собою відносини між двома й більше особами з метою здійснення підприємницької діяльності на довірчих основах між партнерами. Усі партнери є фізичними особами, приватними підприємцями та ведуть комерційну діяльність не окремо, а спільно, можуть бути представниками одне одного та, як правило, несуть повну відповідальність за діяльність партнерства. Партнерство розглядається як різновид договору, що ґрунтується на принципах партнерського представництва. Воно не є юридичною особою, хоча така сукупність партнерів і називається фірмою [7, с. 24].

Основною правовою формою підприємництва в Польщі є торговельні товариства, діяльність яких урегульована Кодексом торговельних това-

риств (Kodeks spółek handlowych) від 15 вересня 2000 р. Просте товариство (spółka cywilna), яке не є юридичною особою, може бути суб'єктом підприємницької діяльності відповідно до Цивільного кодексу Польщі.

До видів товариств Кодекс торговельних товариств відносить повне товариство, партнерське товариство, командитне товариство, командитно-акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю та акціонерне товариство.

Усі торговельні товариства поділено на дві групи – особові та капітальні. Відмінність цих двох груп полягає в таких особливостях:

- у змінності персонального складу (в особових товариствах персональний склад учасників незмінний, у капітальних – змінний);
- у змінності капіталу (характерно для капітальних товариств);
- у наявності статусу юридичної особи (особові товариства не мають ознак юридичної особи, проте мають правосуб'єктність (окрім простого товариства), капітальні товариства набувають статус юридичної особи з моменту внесення запису до Судового реєстру, передбаченого Законом «Про загальнопольський судовий реєстр» від 20 серпня 1997 р.);
- у наявності або відсутності відповідальності перед третіми особами самих учасників, а також наявності чи відсутності зобов'язання учасників спільно діяти з метою досягнення спільної мети.

До особових товариств належать повне товариство, партнерське товариство, командитне та командитно-акціонерне товариство, а також просте товариство відповідно до Цивільного кодексу Польщі. Капітальними, від-

повідно, є товариство з обмеженою відповідальністю та акціонерне товариство.

Торговельні товариства також мають додаткові характеристики, які дають змогу віднести їх до одноособових, домінуючих, залежних або ж пов'язаних товариств. Як зазначається в літературі, ці товариства не є окремими видами товариств, а лише визначають їх додаткові характеристики [3, с. 9] з позиції належності часток, домінуючого або залежного становища тощо.

Як зазначалося, особові товариства не мають статусу юридичної особи, проте можуть від власного імені укладати договори, набувати речові права, виступати позивачем або відповідачем у суді.

Цікавою організаційно-правовою формою є просте товариство, яке є особовим та створюється шляхом укладення двостороннього чи багатостороннього цивільного договору. З огляду на сутність цього виду товариств його учасниками можуть бути фізичні особи, які перебувають у сімейних або дружніх відносинах, тобто характер відносин є персональним. Учасники простого товариства несуть повну солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства. Майно, що формується за рахунок внесків учасників, є відокремленим, проте належить учасникам на праві спільної сумісної власності, тобто кожен з учасників такого товариства є співвласником його майна. Створюються такі товариства у сфері малого бізнесу для ведення невеликих торговельних, сервісних, виробничих підприємств, оборот яких не має перевищувати певної межі. У разі досягнення такої межі прості товариства мають бути зареєстровані як

повні товариства, після чого вони стають уже об'єктом правового регулювання торговельного, а не цивільного права.

Повне товариство, яке також є особовим, регулюється нормами торговельного права, не є юридичною особою, проте може від свого імені набувати прав та обов'язків, виступати позивачем і відповідачем у суді. Учасниками такого товариства можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. У повному товаристві майно є відокремленим від учасників, які не мають до нього стосунку. Власником майна, що складається з внесків учасників і набутого під час діяльності товариства майна, є повне товариство. На відміну від простого товариства повне товариство може бути створене як шляхом укладення договору, так і шляхом факультативного або обов'язкового перетворення. За факультативного перетворення повне товариство утворюється за згодою всіх учасників простого товариства з реєстрацією в реєстраційному суді. Обов'язкове перетворення настає відповідно до вимог законодавства під час перевищення меж доходів простого товариства (обороту).

Партнерське товариство в Польщі виникло як відповідь на необхідність існування такої форми товариства, у якій учасники несли б обмежену відповідальність за зобов'язаннями товариства залежно від видів правочинів, у яких такі зобов'язання виникають, і залежно від того, ким такий правочин було вчинено. Тобто партнерське товариство є особовим товариством, яке створюється учасниками (партнерами) з метою здійснення професійної діяльності в товаристві, що здійснює підприємницьку діяльність під власною фірмою. Створення такого товариства дало змогу виключо-

чити відповідальність партнерів за помилки, вчинені іншим партнером. Таким чином, цьому виду товариств притаманні деякі риси, характерні для капітальних товариств, зокрема, урегулювання порядку ведення справ і представлення товариства на зразок капітальних товариств шляхом призначення правління та доручення йому вести справи й представляти товариство [8, с. 28–29]. Учасниками цього виду товариства можуть бути виключно фізичні особи (ст. 87 § 1 Кодексу торговельних товариств).

В Україні повним визнається таке товариство, усі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю та несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном. До особливостей повного товариства відносять те, що ведення справ повного товариства здійснюється за загальною згодою всіх учасників або всіма учасниками, або одним чи декількома з них, які виступають від імені товариства. В останньому випадку обсяг повноважень учасників визначається дорученням, яке має бути підписане рештою учасників товариства. Створення контролюючих, виконавчих органів для повного товариства не передбачене. Крім того, учасники повного товариства не мають права від свого імені та у власних інтересах здійснювати угоди, однорідні із цілями діяльності товариства, а також брати участь у будь-яких товариствах (крім акціонерних товариств), що мають однорідну з повним товариством мету діяльності. Відповідно до Цивільного кодексу України в разі недостатності в повного товариства майна для задоволення вимог кредиторів у повному

обсязі (відповідно до закону про господарські товариства – якщо не вистачає майна під час ліквідації товариства) учасники несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, на яке, відповідно до законодавства України, може бути звернено стягнення. Учасник товариства відповідає за борги товариства незалежно від того, виникли вони після чи до його вступу до товариства. Учасник повного товариства, який вибув із товариства, відповідає за зобов'язаннями товариства, що виникли до моменту його вибуття, рівною мірою з учасниками, які залишилися, упродовж 3 років із дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, у якому він вибув із товариства. Обов'язковою умовою дострокового виходу з повного товариства, створеного на певний строк, є наявність поважної причини. Які саме причини є поважними, ні Цивільний кодекс України, ні закон про господарські товариства не визначають. Повне товариство підлягає ліквідації, якщо в товаристві залишається один учасник. Упродовж 6 місяців такий учасник має право перетворити повне товариство на інше господарське товариство.

Аналіз сутності повного товариства в законодавстві України та деяких зарубіжних країн свідчить про необхідність запровадження в українському законодавстві поряд із повним товариством таких організаційно-правових форм, як просте товариство та партнерське товариство, що сприятиме захисту прав учасників товариств і створить підґрунтя для більш ефективного ведення малого бізнесу в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кібенко О.Р. Сучасний стан та перспективи правового регулювання корпоративних відносин у праві ЄС, Великобританії та України: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.04. Х., 2006. 38 с. URL: <http://avtoreferat.net/content/view/1997/9/>.
2. Белкін М.Л. Проблеми судового захисту майнових прав акціонерів в світлі рішень Європейського суду з прав людини. Часопис Академії адвокатури України. 2012. Т. 5. № 4(17). URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/199/220>.
3. Яценко І.С. Корпоративне право Республіки Польща (основні положення): наук.-практ. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 232 с.
4. Санфилиппо Ч. Курс римского частного права / под ред. Д.В. Дождева. М.: БЕК, 2000. 253 с.
5. Торговое уложение Германии. Закон об акционерных обществах. Закон об обществах с ограниченной ответственностью. Закон о производственных и хозяйственных кооперативах = Deutsches Handelsgesetzbuch, Aktiengesetz, GmbHGesetz, Genossenschaftsgesetz / сост. В. Бергманн; пер. с нем. Е.А. Дубовицкой. М.: Волтерс Клувер, 2005. 624 с.
6. Фон Люксембург Н. Все о бизнесе в Германии. СПб.: Питер, 2007. 792 с.
7. Кибенко О.Р. Корпоративное право Великобритании: законодательство, прецеденты, комментарии. К.: Юстиниан, 2003. 368 с.
8. Kidyba A., Korpaczynska-Pieczniak K., Brylowski P. Prawo spolek handlowych. Krakow: Kantor Wydawniczy Zakamycze, 2004. 290 s.

В статье на основе анализа действующих нормативно-правовых актов и практики их применения осуществлена общетеоретическая характеристика правового статуса полных обществ согласно законодательству Украины. Проанализирована нормативно-правовая база относительно полных обществ некоторых европейских стран. По результатам исследования высказана авторская позиция по совершенствованию действующего законодательства Украины в этой сфере.

Ключевые слова: учредительный договор, полное общество, участник, юридическое лицо, хозяйственное общество.

On the basis of analysis of the current normative legal acts and the practice of their application, the general theoretical description of the legal status of general partnerships according to the legislation of Ukraine was carried out in the article. The normative and legal framework concerning general partnerships of some European countries is analyzed. According to the results of the research, it has expressed its own position on the improvement of the current legislation of Ukraine in this area.

Key words: constituent contract, general partnership, participant, legal entity, economic society.
